

IV. De standenmaatschappij (zie vorig bundeltje)

V. De landbouwsamenleving (zie vorig bundeltje)

VI. De feodaliteit

1. De feodale piramide

Je weet reeds dat de Karolingische vorsten over een enorm rijk regeerden. (zie kaart p.30)
Zonder gsm,internet,auto, vliegtuig is dat niet evident om te besturen. Karel De Grote en zijn voorouders vonden voor dit probleem echter een oplossing.

a. Lees onderstaande tekst.

De middeleeuwse maatschappij was als een piramide opgebouwd. Bovenaan stond de koning. Hij stond recht onder God, van wie hij zijn macht kreeg, zo werd gezegd. De vorst regeerde echter over een veel te groot land om zonder moderne communicatiemiddelen te kunnen besturen. Hoe kon hij weten wat er aan de andere kant van het land gebeurde, als hij dagenlang moest reizen om er te komen? Daarom werd een piramidevormig systeem uitgedacht, die gebaseerd was op trouw en verantwoordelijkheid.

De koning was ook de hoogste leenheer, hij gaf zijn leenmannen, of vazallen, hier: kroonvazallen, stukken land in leen. Die kroonvazallen, die bestonden uit hoge adel en clerus, leenden op hun beurt stukken land aan de achtervazallen, die bestonden uit burchtheren. De achtervazallen gingen tenslotte ook hun stukje land opsplitsen en uitlenen aan achter-achternvazallen, die bestonden uit kleinere burchtheren.

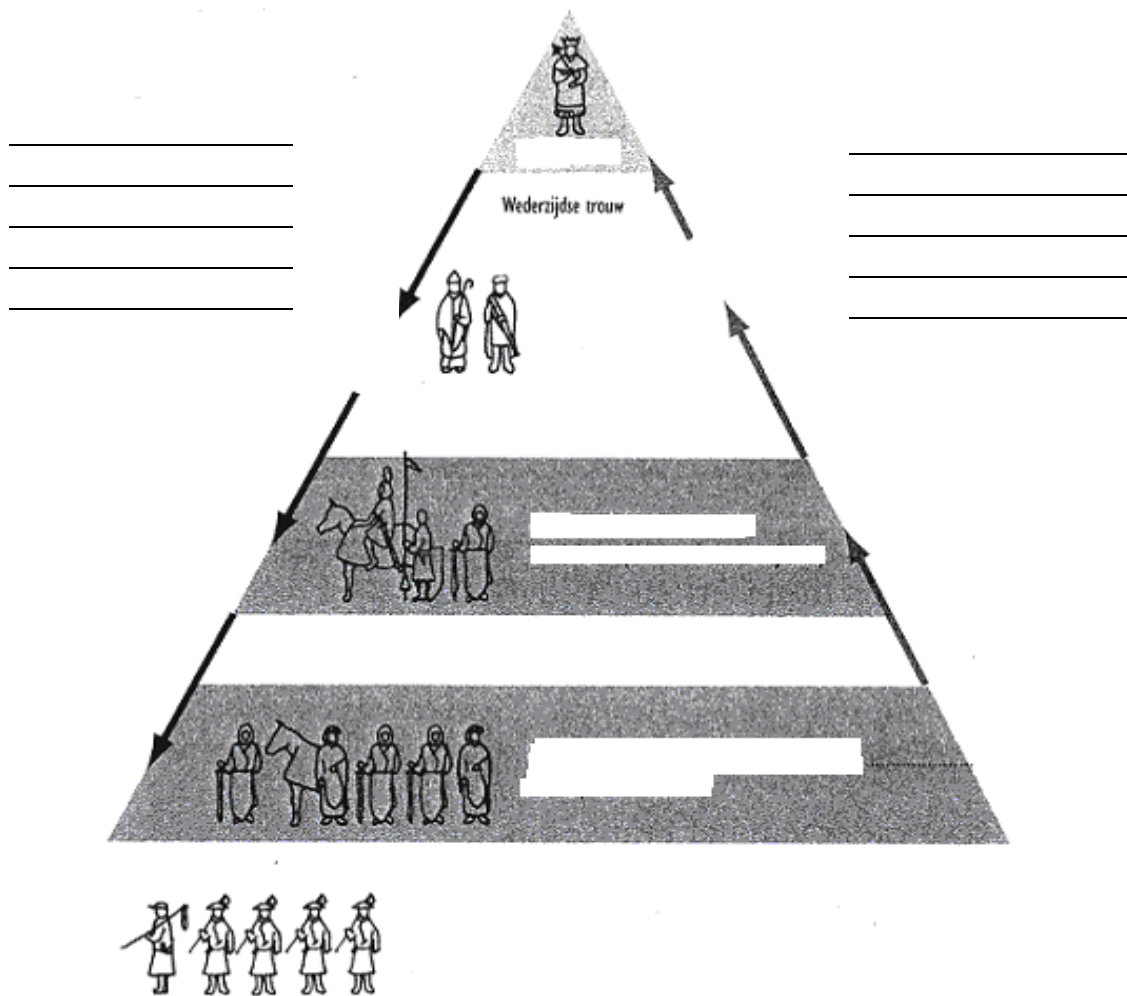
De eed die leenheren en leenmannen elkaar zwoeren, bestond uit de volgende overeenkomst:

De leenheer beloofde onderhoud in de vorm van grond en bescherming.

De leenman beloofde bijstand met raad en daad: vooral legerdienst.

Helemaal onderaan de piramide stond de landbouwbevolking (dit waren de vrije en onvrije boeren – de horigen en lijfeigenen). Zij hadden geen macht en kregen geen eigen stukje grond. Zij kregen bescherming van de heer in ruil voor arbeid op het land of in het leger.

b. Probeer nu het schema aan te vullen met de informatie die je net gelezen hebt:

Waarom gebruikt men bij de voorstelling van de feodaliteit een "piramide"?

In **bron 4 p.33** staat één van de gevolgen van de feodale overeenkomst tussen leenheer en leenman. Beschrijf.

---

2. Het feodale contract

Lees bron 3 p. 32 en bekijk bron 5 p.33.

a) Welke gebeurtenis vindt plaats in deze bron?

---

b) Tussen welke partijen werd een leencontract afgesloten?

_____ en _____

c) Welke symbolische handeling bezegelde het contract?

---

d) Welke symbolen werden bij deze ceremonie gebruikt?

---

3. Feodaliteit leidt tot verbrokkeling van het Karolingische rijk.

Het Karolingische rijk viel na de dood van Karel De Grote uiteen in drie delen. Elk deel had een koning, maar zij hadden niet het gezag en de uitstraling van Karel De Grote. Dit zorgde voor volgende problemen binnen het bestuur van het rijk: **lees p.33 lestekst paragraaf 3.**

- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____

Het leenstelsel dat aanvankelijk diende als bindmiddel voor het rijk, leidde dus vanaf de 10de eeuw tot een versnippering van grond en gezag.

VII. De Latijnse christelijkheid en de anderen

1 De christianisering.

HB p. 36-37, hoofdstuk 12

In stap:

- Hoe belangrijk is het christelijke geloof voor ons vandaag?

- Hoe zou iemand jou kunnen overtuigen om lid te worden van een bepaalde geloofsgroep: de parochiale werkgroep, de islam, getuigen van Jehova, het jodendom, het boeddhisme,...?

▪ **Het christendom in het defensief (5de eeuw)**

Het **defensief** = het verweer, zich moeten beschermen tegen een aanval.

Doc.1 Hoe liep de ontwikkeling van het christendom in het **Romeinse Rijk**?

1) _____

2) _____

3) _____

Godsdienstvrijheid, betekent dat de christenen vrij waren om hun godsdienst openlijk te belijden.

Een **staatsgodsdienst**, betekent dat alle onderdanen van het Romeinse Rijk verplicht waren om christen te zijn. Alle andere, dus "**heidense**", erediensten waren verboden.

Maar net in die periode heerste er grote **chaos** in het Romeinse Rijk. Het centrale gezag had niet overal evenveel controle.

Wat is hiervan het **gevolg voor het christendom**?

Doc. 3

Daarbovenop werd het **verzwakte Romeinse Rijk** in die tijd sterk bedreigd door **invallen** van

_____. Zij waren **heidenen**. En zij verwoestten _____

_____ en vermoordden _____.

➔ GEVOLG: In de 5de eeuw beleefden het christendom en de kerk een **CRISIS**.

Afbeelding in de catacomben van Rome, waar de eerste christenen zich verscholen om hun godsdienst uit te oefenen.

1

▪ **Het christendom in het offensief (vanaf 6de eeuw)**

Het **offensief** = zelf in de aanval gaan.

Het **christendom overleefde de crisis**, zelfs onder de overheersing van de Germaanse stammen.

Weet je nog hoe dat komt? Zie **les 9, doc.2**

Waarom doen de **Germaanse koningen** dat? 2 redenen:

- Hun **bekering** leverde de koningen nieuwe **prestige** (aanzien). Ze traden namelijk in de voetsporen van de **grote christelijke Romeinse Keizers**.
- Ze konden voor het bestuur van hun rijk nu ook beroep doen op de geestelijkheid, de enige bevolkingsgroep die kon lezen en schrijven.

(= ze waren _____)

Waarom is **de kerk** hiermee zo opgetogen? 3 redenen:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Missionaris = _____

Zij trokken met koninklijke steun naar de laatste heidense dorpen om er het christendom te prediken en de mensen te dopen.

¹ Afbeelding: <http://tijlv.studentenweb.org>

- Een gedwongen, maar oppervlakkig christendom (6de-10de eeuw)

Denk je dat het gemakkelijk is om de eeuwenoude gebruiken van die bekeerde heidenen te veranderen?

Vergelijk maar met bekeerde volkeren uit Afrika en Latijns-Amerika:

Met de slavernij is de West-Afrikaanse **vodou** op **Haiti** en andere Caraïbische landen terechtgekomen. Omdat alle plantagehouders, ook de Franse, hun slaven onder dwang **kerstenden**, dus het (vooral rooms-katholieke) christendom bijbrachten en doopten, heeft de originele **West-Afrikaanse vodun zich vermengd met het katholicisme** en uit deze combinatie kwam de **Haitiaanse vodou** voort.

Doc.5 Het christendom nam vele heidense gebruiken over

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____

Ken je nog voorbeelden van **vermenging** tussen christelijke en heidense gebruiken bij ons?

_____

_____

In de 6de tot 10de eeuw hadden de **gewone gelovigen** een heel **oppervlakkige kennis** van de **christelijke leer** en begrepen ze de nieuwe ritens niet. Ze hadden vaak **meer vertrouwen** in hun **oude, heidense ritens**. Die bleven ze uitvoeren. **De kerk paste zich hieraan aan.**

Geef drie voorbeelden:

- _____
- _____
- _____

Lees ook doc. 4.

2.Heiligen en kettlers

HB p. 70-71 Hoofdstuk 25 – Kerk: macht en geloof (11de-15de eeuw)

- **De kerk en de pausen waren zeer machtig**

In de middeleeuwen werd de **kerk zeer machtig**. Hoe die macht tot stand kwam zagen we in het vorige hoofdstuk.

De kerk werd een goed georganiseerde instelling met **pausen** aan de top die zichzelf beschouwden als **de grootste macht op aarde**. Die pausen maakten van de kerk een strikt geordende, **hiërarchische** organisatie. Dat wil zeggen dat verschillende functies binnen de kerk in een **piramidevorm** boven en onder elkaar gerangschikt stonden. **Vanuit Rome** controleerden de pausen, via een netwerk van bisdommen en parochies, de hele kerk.

Teken hier de piramide van de hiërarchie van de middeleeuwse kerk:

De **parochiepriesters** moesten **het goede voorbeeld** tonen aan de gewone mensen. Zij moesten leven volgens de bijbel en de christelijke waarden, en zij moesten het **celibaat** (niet trouwen en zich onthouden van elke vorm van seks) respecteren.

- **Het Christendom bepaalde het leven van de mens**

De inspanningen van de kerk waren succesvol. Voor de gewone man werden de kerk en het geloof zeer belangrijk. Aan alle belangrijke gebeurtenissen in het leven kwam de kerk te pas. Zoals vandaag vaak nog:

- Geboorte: _____
- Huwelijk: _____
- Dood: _____

Maar in de middeleeuwen ging de invloed van de kerk veel verder. **Het christelijke geloof was volledig verweven met het dagelijkse leven.**

- De mensen moesten op geregelde tijdstippen naar de kerk voor de **misviering**. Daar was strenge controle op.

- In de _____ werd nagegaan of je alle christelijke leefregels respecteerde. De kerk besliste wat zonde was en wat niet. Hierdoor ontstond een **sterk zondebesef**. Het maakte de mensen bang voor de wraak van God.

Maar na een tijdje liep het verkeerd. Priesters vergaten steeds meer hun ware opdracht en hielden zich niet meer aan de bijbel, of aan het celibaat. Dat zorgde voor protest en kritiek. Velen vonden dat daar iets moest aan gedaan worden...

2.2.3. Kijkopdracht: Heiligen en ketters

Naam:

*In de 10de eeuw leidde de handel ertoe dat steeds meer mensen rijker werden en er ontstonden steden. Maar de mensen voelden zich hier niet altijd even goed bij. Ze waren bang dat ze het leven dat door de **bijbel** beschreven werd zouden vergeten.*

1. De mensen waren **doodsbang voor de wraak van** _____.
2. In de bijbel stond dat op een dag de wereld zou vergaan en iedereen zou worden beoordeeld op zijn daden: **De dag des oordeels**.
De goeden zouden naar de _____ gaan, de slechten naar de _____.
3. Eerst waren ze **bang voor het jaar** _____. Daarna voor het jaar _____.
4. **Eén vraag beheerste het leven:** _____
_____
_____

Er zouden 2 bewegingen ontstaan die streefden naar een vernieuwing in de kerk:

5. De eerste reactie kwam van een **jongen uit Assisi**: zijn voornaam was _____.
6. **Twee gebeurtenissen zouden zijn leven veranderen:**
  - 1) **Een ontmoeting** met een zieke man, een _____, die hij hielp en aan wie hij zijn mantel gaf.
  - 2) **Bij een bezoek aan een kapel hoorde hij de woorden:** _____
_____.

Hij herbouwde eerst de kapel, maar bedacht toen dat eigenlijk iets anders bedoeld was: Hij moest de _____ als organisator herbouwen.
Want de _____ was te ver van de mensen gaan staan. Daarom was vernieuwing nodig.
7. Dus hij werd bedelmonnik en ging in _____ leven.
Vele mensen keken hem raar aan. Maar al snel kreeg hij volgelingen.

8. Van Assisi was **bang voor de paus**.
 Hij wilde niet als _____ gezien worden, als afvallige, die afwijkt van het ware christelijke geloof.
9. Daarom ging hij **naar de paus** in Rome om zijn leefregels uit te leggen, en aan te tonen dat ze gebaseerd waren op de _____.
10. Hij kreeg toestemming om te prediken (zijn geloof te verspreiden) en een kloosterorde te stichten. Zijn **kloosterorde** heette _____
 _____.
11. De orde wordt zeer populair en **na zijn dood** wordt hij _____
 _____.
12. De tweede reactie: Ook elders ontstond een nieuwe beweging.
 Ook zij wilden **terug naar de soberheid uit de bijbel**. In deze landen: _____
 _____.

13. **Eén van die bewegingen**, de _____, trok zich terug en sloot zich af van de rest van de wereld. Ze wilden zich zuiveren van al het overvloedige.

14. Maar deze beweging kreeg **geen goedkeuring** van de paus.
 Ze **weken af van het geloof van de kerk**,
 ze waren _____ (term).
 Maar ze vormden een eigen kerk, kregen steeds meer aanhangers en werden **een bedreiging voor de kerk van Rome**.

Paus Innocentius III bant een groepje katharen uit de kerk. 14de eeuw

15. Er was maar **één oplossing** volgens de paus: _____
 _____.

16. De paus startte een **heilige oorlog in naam van het kruis van Christus**:
 een _____.

17. Er werd een leger op de been gebracht dat in een hevige strijd alle ketteren neermaaide.
 Toen de ridders vroegen "**Hoe kan ik een ketter herkennen?**" Luidde het **antwoord**:

_____

18. Er vielen 10 000 doden.
 Het **gevolg** was: _____

De strijd duurde meer dan 10 jaar lang.

² www.cathar.info/cathars.htm

19. De _____ **doken onder** en konden niet helemaal worden vernietigd.
20. Daarom riep de paus een **nieuwe organisatie** in het leven, een combinatie van **een soort detectivebureau en een** ³ **rechtbank**: _____
21. Bij ondervraging gaven ze de beschuldigde nog één kans om berouw te tonen.

Ongewapende katharen worden aangevallen door Franse katholieke kruisvaarders. 14de eeuw

Deden ze dat niet, kregen ze deze straf: _____

_____.

Uiteindelijk werden ze door de kerk overwonnen.

22. Eigenlijk hadden de beide bewegingen **dezelfde bedoeling**: **de terugkeer naar de zuivere eenvoud van het geloof.**
Maar het resultaat was verschillend:

- _____
- _____
- _____
- _____

23. Voortaan zou de kerk met _____ optreden tegen elke vernieuwing.
 Op die manier zal de kerk erin slagen zijn positie te behouden en te _____
- _____.

VII. het Arabische Islamrijk en de kruistochten

1. De islam en het Arabische wereldrijk (7de-13de eeuw)

HB p. 44-45, hoofdstuk 15

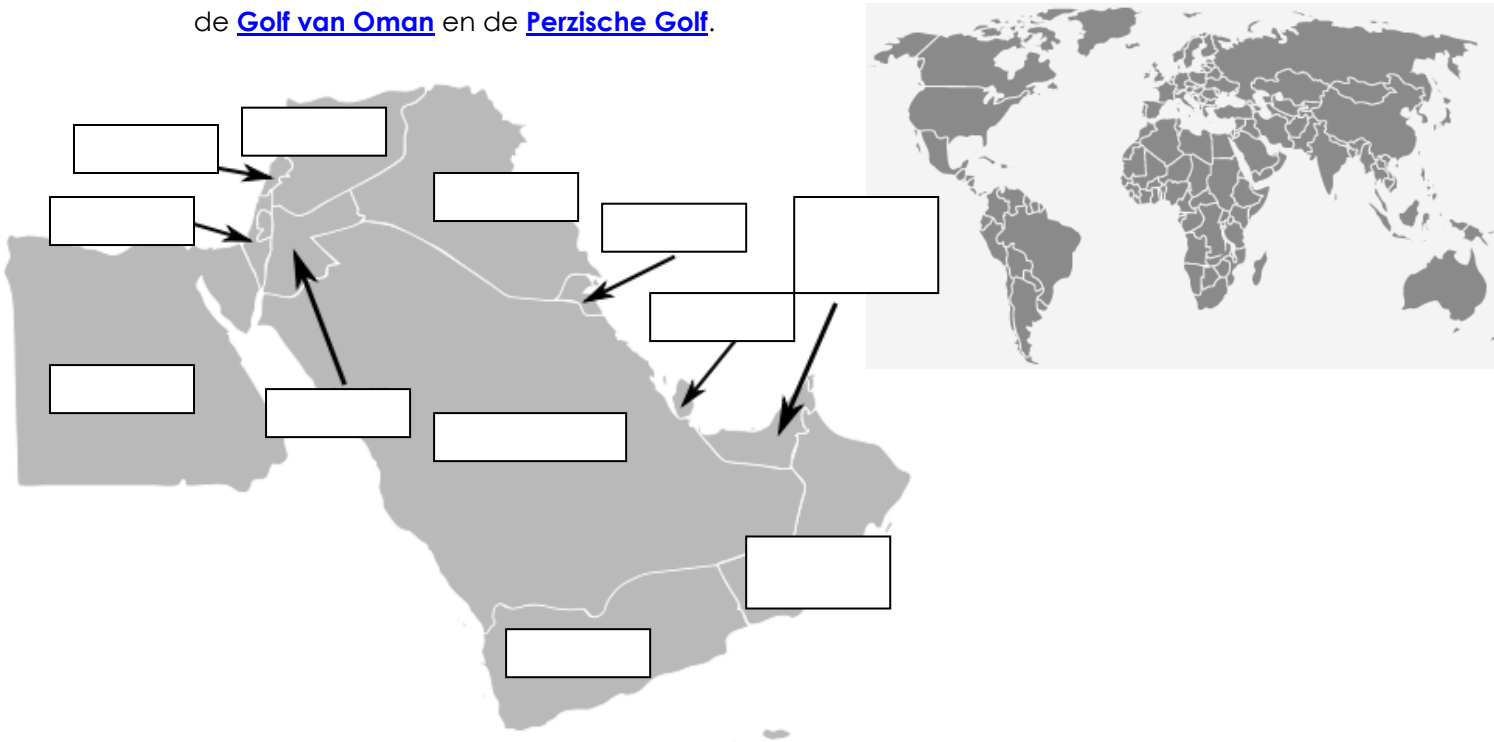
1. Verdeeldheid op het Arabische schiereiland

1.1. Kaart

- a. Kleur het **Arabische schiereiland** op de wereldkaart.
- b. Duid de hedendaagse **landen** aan die zich op het Arabische Schiereiland bevinden.

³ Ibid.

c. Duid aan: de Rode Zee, de Golf van Aden, de Indische Oceaan, de Arabische Zee, de Golf van Oman en de Perzische Golf.

1.2. Oorspronkelijke bevolking: de bedoeïenen

Schrijf de **kenmerken** van de bedoeïenen bij elke foto. Het zijn afbeeldingen van hedendaagse bedoeïenen, die nog steeds volgens de traditionele gebruiken leven.

In de Arabische gebieden leefden in de 6^e eeuw hoofdzakelijk **woestijnnomaden**. Zij leefden in **stammen** die werden geleid door **stamhoofden**.

Hun belangrijkste economische activiteit was _____ . De Arabische gebieden vormden een kruispunt van de **karavaanhandel**. Handelscentra waren _____ en _____.

1.3. Er was politieke, economische en godsdienstige verdeeldheid:

- **Politiek:** verschillende _____ en _____.

- **Economisch:** _____.

- **Godsdienstig:** er was **polythëisme:** _____.

Wel hadden de stammen een gemeenschappelijk heiligdom, namelijk de **Ka'aba**, in **Mekka**. En voor iedereen was **Allah** de belangrijkste god.

→ Hoe zat dat bij Joden en christenen?

_____
_____

° Welk voorwerp staat hier afgebeeld?

_____
_____

° Wat is het?

_____
_____

° Wat **gebeurt** hier?

_____
_____
_____
_____

2. De Arabieren verenigd door de islam

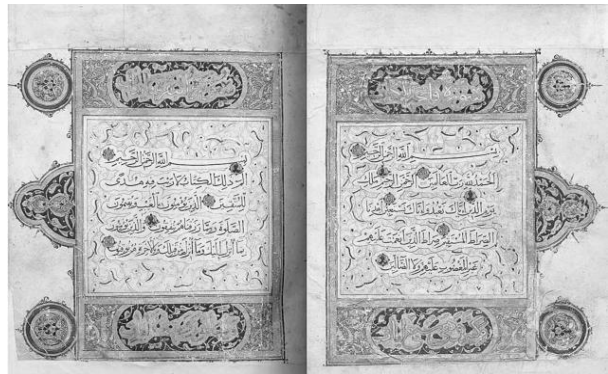
2.1. Mohammed

Omstreeks 570 werd Mohammed (Arabisch voor de geprezene) geboren als zoon van een koopman in Mekka. Op 25-jarige leeftijd werd hij kameeldrijver bij een rijke koopmansweduwe. Via zijn karavaanreizen kwam hij in contact met andere godsdiensten, zoals de joodse en de christelijke. Bij deze godsdiensten vond hij het monotheïsme, het geloof in de ene ware God. Op zijn veertigste kreeg Mohammed een visioen waarin de aartsengel Djibriel (Gabriël) hem tot profeet van Allah koos. Deze nieuwe profeet formuleerde een

geloofsleer waarin vele joodse en christelijke elementen voorkwamen. In zijn leer waren Mozes en Christus profeten zoals ook hij er één was.

In Mekka kende Mohammed met zijn prediking geen succes. De rijke Arabieren die er leefden van de handel werden bang voor hun inkomsten. Als de gelovigen van het oude polytheïsme niet meer naar Mekka zouden komen zou dit voor hen een economische ramp betekenen.

Het komt tot een machtsstrijd die Mohammed ertoe dwingt om in 622 met zijn volgelingen te vluchten. Vanaf deze datum start de islamitische tijdsrekening. Ze vonden hun toevluchtsoord in Medina. Daar werden Mohammeds openbaringen en predikingen opgetekend in de koran, het wetboek van de moslims.

In Medina kreeg de islam ook een politieke betekenis: Mohammed was er religieus én politiek leider. In een oorlog tussen de inwoners van Medina en deze van Mekka werd Mekka ingenomen en werd het eindelijk een islamitisch heiligdom.

Op het einde van zijn leven was heel Arabië tot de islam bekeerd en had hij eenheid in het Arabische gebied gebracht.

Opdrachten bij de tekst:

- Duid **Mekka** en **Medina** aan op de kaart.
- Vooraleer de Islam opkwam waren er al **andere godsdiensten** aanwezig, welke?

.....
 .....
 .....

- Welke **inspiratie** (basisbeginsel) haalde Mohammed uit de reeds bestaande godsdiensten?

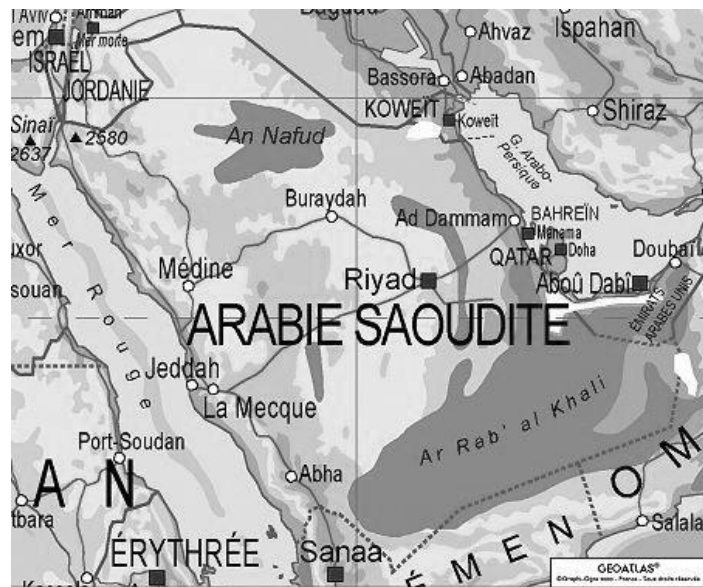
1).....
 .....

2).....

3).....
 .....

- In welk jaar start de **islamitische tijdsrekening**?

.....

- **Wat** is er toen gebeurd?

.....
.....

- Hoe stond Mohammed tegenover God + vergelijk met de **positie** van Jezus.

.....
.....
.....
.....

2.2. De vijf zuilen van de islam

In de koran staan de vijf **godsdienstige plichten** van de moslims.

Neem ze over:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

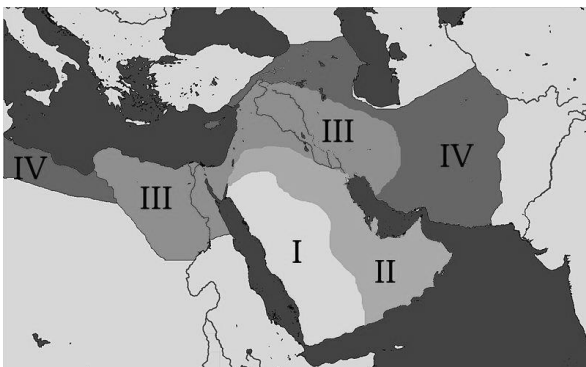
3. Het wereldrijk verbrokkelde, de moslimcultuur bleef

3.1. Verspreiding van de islam

Wie waren de opvolgers van Mohammed? _____

Onder hun leiding veroverden de Arabieren een wereldrijk

Kleur elke stap in de uitbreiding

- I. Mohammed 570-632
- II. Kalief Aboe Bakr 632-634
- III. Omar 634-644
- IV. Othman 644-656

Hoe ver reikt de **islamitische invloed vandaag**? Bespreek de kaart (1) op p.44.

.....
.....
.....